

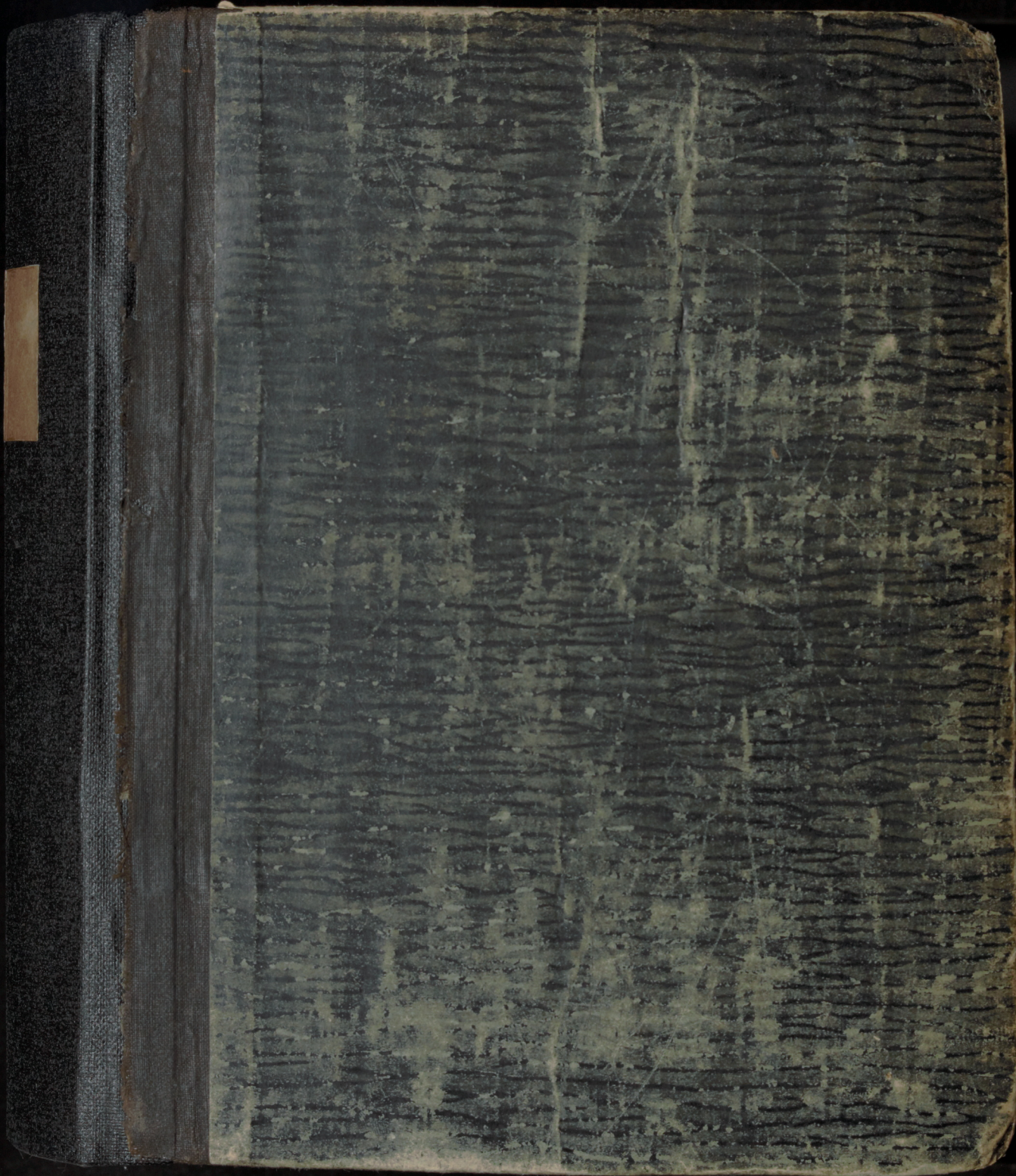
Exercitationvm Theologicarvm II. De Filii Dei Nihil A Se Facientis Divina Operatione

Servestæ: Typis Johannis Danielis Mülleri, Ao. M DCC XI

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn873760549>

Druck Freier Zugang

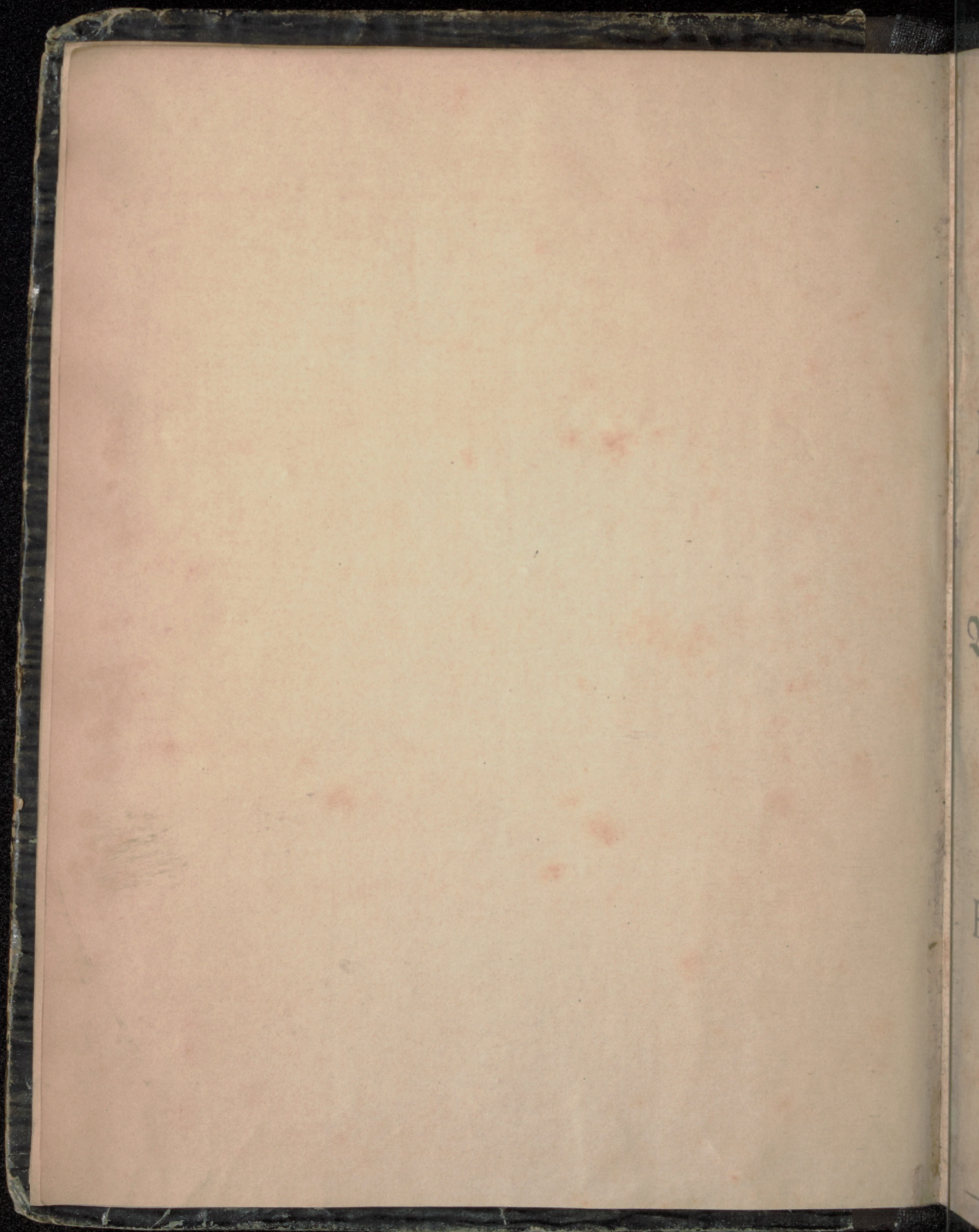
Universitäts
Bibliothek
Rostock

http://purl.uni-rostock.de/rostdok/ppn873760549/phys_0001

DFG

93

Fa 1092 (93.)

EXERCITATIONVM
THEOLOGICARVM II.

DE

FILII DEI
NIHIL A SE FACIENTIS
DIVINA OPERATIONE

QVAM

Deo clementer adspirante

PRÆSIDE

JOHAN. DANIELE CRAMERO,

SS. THEOL. DOCT. EJVSDEMQVE ET LIN-
GVAR. SACR. NEC NON HIST. PP.

ILLVSTRIS GYMNASII ANHALTINI RECTORE,

publice defendet

WILHELMVS ERNESTVS *Starcke*/
BERNBVRGENSIS,

Die XXXI. Julii L. H. S.

34.

SERVESTÆ,

TYPIS JOHANNIS DANIELIS MÜLLERI, ILLUSTR.
GYMN. ANH. TYPOGR. Ao. cdo lccc xi.

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS AC DOMINIS

DOMINO

VICTORI AMADEO,
PRINCIPI ANHALTINO,

DVCI SAXONIÆ, ANGRIÆ ET WESTPHALIÆ, CO-
MITI ASCANIÆ, DOMINO BERNBURGI ET
SERVESTÆ,

Serenissimæ Domus Anhaltinæ Principi
Seniori longe Sapientissimo

Nec non

DOMINO

CAROLO FRIDERICO,
PRINCIPI ANHALTINO,

DVCI SAXONIÆ, ANGRIÆ ET WESTPHALIÆ, CO-
MITI ASCANIÆ, DOMINO BERNBURGI ET
SERVESTÆ,

*Principi Hæreditario apud Bernburgenses summis
virtutibus Fulgentissimo,*

45. PRINCIPIBUS AC DOMINIS SVIS CLEMENTISSIMIS

Disputationem hanc Theologicam.

Ejusdem studii specimen

*In devotissimi animi atque humillimæ subjectionis sym-
bolum submissa veneratione sacræ esse voluit*

48. Ipsorum Serenitatibus

æternum devotissimus Client

WILHELMUS ERNESTUS Starcke,

DE
FILII DEI
 NIHIL A SE FACIENTIS
 DIVINA OPERATIONE.

§. I.

INter multa paradoxa, quæ passim in lectione verbi divini primo conspectu apparent, haud parvi momenti illud est, quod Christus Deitatem suam probat ex operationibus suis, quæ unice a Patre pendeant. *Non potest, inquit, Filius A SE IPSO quicquam facere, nisi videat aliquid Patrem facientem, Joh. 5, 19.* Cujus divinissimi dicti veritatem non statim perspicit mentis humanæ sapientia naturalis, cum Deo proprium videatur, *a se esse, & a se operari.* Merito enim hoc perfectioni Dei summæ tribuitur, quod externa causâ ad existendum aut operandum præter seipsum non indigeat. Quam igitur hoc est *παράδοξον*, Deitatem Christi ex eo probari, quod Deitati videtur e diametro oppositum & nimium repugnans! Quod cum ita sit, non dubitamus operæpretium futurum esse, si argumentum Theologicum ad antiquissimam Ecclesiæ Christianæ veritatem, *Filii a Patre existentiam*, stabiliendam idoneum ex hoc loco aliisque consimilibus in timore Dei sedulo expendamus. Itaque ut res nostra distinctius agatur i. operationem di-

*Argumen-
 ti proposi-
 tio & divi-
 fio.*

vinam Filii Dei tantum a Patre operantis secundum ipsius explicationem modeste investigabimus, 2. si hanc omnis imperfectionis expertem esse confiterit, hoc alterum facile efficiemus, Filium qui salva summa & divina perfectione *A PATRE operari* potuit, etiam eadem perfectione integra *A PATRE existeret*.

*Sermo
Christi ope-
ri ipsius ad-
jungitur:*

§. II. Inspicientes igitur hunc locum, Joh. c. 5. observamus *OPVS* Christi insolitum, extraordinarium, naturæ leges & potentiam superans, *sanationem hominis*, a longissimo tempore, ut videtur, paralyti affecti, v. 8. 9. Præterea legimus *SERMONEM* Christi ad Judæos, quo illius operis veram rationem explicat, v. 17. seqq. Nimirum ita se præstitit Servator *δυνατὸν ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ* potentem opere & sermone, Luc. 24. 19. quod utrumque magni Servatoris dignitati & officii explendi necessitati congruebat. Non tantum debebat *opera facere illius, qui eum miserat*, Joh. c. 9. 4. sed etiam loqui, *ὡς ἔχων ἐξουσίαν* ut habens loquendi auctoritatem & potestatem, id est, qui sua ipsius, non aliorum hominum auctoritate, qua illius temporis *χαρματῆς* plerumque ad veritatis fidem dictis suis conciliandam utebantur, suæ doctrinæ veritatem confirmare posset. Itaque hæc operis & sermonis Christi conjunctio primo nobis occasionem præbet mutuam utriusque *ἔστιν* & usum explanandi, ut quid Christi quid aliorum Prophetarum vel Apostolorum extraordinariis operibus proprium aut commune fuerit, per eam ipsam sermonis & operum compositionem noscatur.

*Miracula
testantur*

§. III. Atque hoc primum inest omnibus ejusmodi operibus, in quibus leges naturæ vere tolluntur aut

aut suspenduntur, quod a Deo auctore profecta sint, *Dei effici-*
adeoque divinam efficientiam per se testentur. Quis *entiam.*
enim alius naturæ ordinem mutare possit, nisi auctor
naturæ? Hinc Deo adscribitur, quod sit עֹשֶׂה נִפְלְאוֹת
לְבָרֵךְ *faciens SOLVS mirabilia* Ps. 72, 18. & 136, 4 id
quod Nicodemus rectissime agnovit, cum ea, quæ Chri-
stus faciebat, neminem facere posse fateretur, *nisi DEUS*
cum illo sit Ioh. 3, 2. Quamobrem quæ prodigiola & stu-
penda Moses perpetrasse in Ægypto scribitur cum fra-
tre Aharone, Exod. 11, 10. ea DEO auctori tribuuntur
Exod. 3, 20 Neh. 9, 10. Neque hanc veritatem labefa-
ctant quædam, quæ in Sacris literis descripta sunt *malo-*
rum hominum, et plane mirabilia, ut videbantur, præstan-
tium exempla, Exod. 7, 11. 22. c. 8, 7. Quænam enim ef-
ficientia vere divina fuerit, *Mosis* an *Magorum* in Æ-
gypto, non difficile judicari ex eo potuit, quod Ma-
gi illi præstigiatores [a] neque calamitates a Mose im-
missas remove potuerint, Exod. 8, 8 seqq. neque [b]
omnia hujus opera imitari, *ibid.* v. 18. neque (c) seipfos
a plagis divinis tueri, Exod. 9, 11. ut proinde operum
Mosaicorum præstantia perversis adversariis vel nolen-
tibus ingenuam hanc confessionem extorserit; *hic di-*
gitum Dei esse, *ibid.* c. 8, 19 id est, solius divinæ poten-
tiæ & veritatem quasi protenso digito commonstran-
tis effectum. Vide phrasin Luc. 11, 20. Coll. Matth.
12, 28.

§. IV. Et si vero opera extraordinaria, prodigio- *Sermo au-*
sa & mirabilia generaliter Dei potentem efficientiam *tem utrum*
inducant, tamen ex iis solis non apparet, utrum is, cu- *Deus an*
jus ea esse opera videntur, *vera causa efficiens* sit, an *Dei lega-*
Dei vere & proprie efficientis *instrumentum*. Non, *tus sit, de-*
A 2 inquam, *clarat.*

inquam, hoc evidenter constat ex solis operibus, nisi hominis, extraordinaria illa fieri volentis VERBA accesserint. Sermo igitur operibus conjunctus operum & causæ eorum efficientis rationem explicat ac declarat, atque opera vicissim sermonem sive dictorum veritatem corroborant ac confirmant, ut tantum illud & omne illud probent, quod qui operibus utitur, per ea vult probari. Res omnis fiet clarissima exemplis, quæ historia sacra suppeditat. Moses & Aaron, ut paulò ante commemoravimus, in Ægypto faciebant, quæ non nisi divina potentia fieri poterant: quid igitur probabant hæc illorum opera? Hoc unum, quod ipsi divinæ voluntati convenienter volebant, se Dei esse LEGATOS, vel etiam, si ita placeat, Deum Hebræorum Jehovam eum esse, qui ius auctoritatemque habeat Pharaoni Regi populi sui dimissionem imperandi. Vide Exod. 4, 5. c. 5, 2. c. 7, 16. 17. Neque aliter Apostoli per ejusdem generis opera miranda nisi hoc, quod quotidianis sermonibus suis prædicabant, firmarunt: Jesum Nazarenum esse Christum, DEI FILIUM, eumque a morte ad vitam rediisse; suam igitur doctrinam veritatem salutarem esse; seque hujus magni Regis & Domini MINISTROS LEGATOSque esse; quæ omnia facile intelliguntur ex Marc. 16, 20. Act. 4, 10. Quod si Christi ipsius opera inspiciuntur, ea magna & multa, ut in historicis Evangelicis narrantur, similiter probabant, quod is divinis suis sermonibus inculcabat, se non tantum singularem & illustrem quendam Dei legatum, sed plane Dei Filium & DEVM esse, quod jam huic operanti præ aliis omnibus erat proprium. Vbi quis quærat, an non opera Christi per seipsa pro-

propterea quod illustrissima & fere innumera fuerint, aliquid illustrius de ipso Christo operante, quam aliorum Prophetarum vel Apostolorum opera de ipsis docuerint; respondemus, si doctrina & sermones separentur, per sola opera Christum Deum & Filium Dei non fuisse cognoscendum: at *positis verbis Christi*, quibus sua, Dei ipsius operantis opera esse affirmabat, & rursus iisdem verbis & operibus repetitis, fidem factam esse plenissimam liquet, tum verbis opera explicantibus, tum operibus verba confirmantibus. Vtrorumque enim repugnantiam, si veracitatem DEI credimus, sana ratio non fert. Huc pertinet, quod ipse Christus opera discipulorum suorum *suis operibus equalia imo & majora* fore prädixerat, nimirum divina ipsius virtute peragenda, Joh. 14, 12. Itaque si sola opera hic considerentur, citra verborum adjunctorum explicationem, nulla ratio est, cur *opera majora vel equalia* Apostolorum tantum eos Dei ministros homines fuisse probaverint, *equalia autem vel minora* ipsius Christi in terra versantis multo excellentius quid de Christo eodem, puta illum *Deum & Filium Dei* esse indicaverint. Nemo igitur non perspicit, omnia opera stupenda semper explicanda esse per adjunctos sermones, per eaque tantum *verborum fidem* firmari oportuisse, ac Christum speciatim per earum testimonium *propriam Deitatem*, quam oris sermone fuerat professus, asseruisse: Apostolos vero vel clarissimis suis operibus de seipsis nihil aliud, nisi quod *Christi ministri* homines sint, de Christo autem, cuius nomine ac potentia se omnia facere dictitabant, quod is *potentissimus Dei Filius* sit, secundum quotidianæ doctrinæ summam eadem fide probasse, & probari voluisse. §. V.

*Demon-
stratur
verborum
Christi sen-
sus ad sco-
pum illius
loci accom-
modatus.*

s. V. Nunc e brevi diverticulo in rectam viam, a quatenus haud longe absumus redeundum est. Nimirum sermo Christi in hoc loco proposito Johannis Evangelistæ c. 5. declarat factum ipsius, seu miraculum, quod antecesserat, eodem cap. descriptum; sequentia autem opera similia, quorum cap. 9. & cap. 11. mentio fit, jam confirmant hunc præcedentem sermonem de propria Deitate. Verum nobis tantum unum illud dictum Servatoris de seipso, *quod nihil nisi a Patre operari possit*, cum proximis verbis connexum expendere constitutum est. Is sermo Christi intimam naturam operis sui explanat, ut Judæi cognoscerent, Christum sanatione hominis miseri, quod ipsi objiciebant, Sabbathum nequaquam violasse. Rationem inde petit, (A) quod ipse *cum Patre operante simul operetur*; ο πατήρ με εως αὐτῆς ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι v. 17. Sensus verborum hic est: Si Pater continuis suis operationibus, quæ ut omnibus diebus, ita & Sabbatho fiunt, Sabbathum non violat, nec meum hoc opus violat Sabbathum, propterea quod *mea operatio cum operatione Patris per naturæ necessitatem conjunctissima* est, sive, quod per communionem Patris DEUS sum, cum Patre operante simul operans. Cum vero Judæi ex hoc Christi responso alterum scilicet magnum crimen exculperent, quod non modo Sabbathum profanasset, sed etiam *se Deo æqualem faceret* v. 18. Christus jam (B) prius dictum magis illustrat & roborat verbis sequentibus v. 19. quibus *operationis suæ divinæ modum* evidentiùs exponit, quatenus se non tantum *CVMPatre*, ut antea, sed etiam *Apatre operari* iterum iterumq; affirmat. Brevis: Probanda erat Deitas

Deitas Christi, quæ sola sufficiebat, ut Sabbathum nullo modo violatum esse certissime constaret. Hanc probat Christus v. 17. *quod omnia operetur CVM Patre*, & continuo contra Judæorum criminationem defendit, v. 19. *quod eadem omnia, quæ CVM Patre*, etiam *A Patre* operetur. Si Judæi de his dubitarent, in posterum ait magis experturos & cognituros esse, v. 20. seqq.

§. VI. Hoc facillimo & indubio verborum connexorum sensu ad scopum Christi accommodato, superest ut *Dehinc*, unam illam phrasin, quod *Filius Dei nihil A SE possit facere* serio investigemus, eamq; ad scopum heic propositum referamus. *quid sit* Quod non licebit certiori veritatis cognitione perficere, nisi cum omnes, qui ab attentis cogitari possunt, explicationis modos congregemus, & unum quendam vel plures, quos ex hujus loci & aliorum consideratione necessarios judicabimus, aliis rejectis retineamus. Si quid igitur videmus, meditanda primo loca sunt, cum ea, in quibus Deum aliquid *posse* vel *non posse* scriptum est, tum specialius, quæ potentiam Christi in illis, de quibus loquimur, miraculis exercitam ob oculos ponunt. (x) *Prima* igitur *classis* locorum est, ubi τὸ δύνασθαι *posse* Deo tributum significat *potentiam, vires, robur*, seu ut ipsis sacris vocabulis utamur, δύναμιν, ἰσχύϊν, ἐνέργειαν, quæ omnia per se facillime intelliguntur. Hoc sensu Deus dicitur δύναμενος σφρίξαι *qui valeat nos confirmare*, Rom. 16, 25. δύναμεν Φυλάξαι, *qui possit nos custodire*, Jud. v. 24. δύναμενος σώζειν Χριστὸν ἐκ θανάτου, *qui potuerit Christum servare a morte*, Hebr. 5, 7. Conf. omnino Matth. 3, 9. c. 10, 28. Phil. 3, 21. Eph. 3, 20. Talia quoque sunt, *B* *ubi*

ubi Deus δυνατός memoratur, ut Rom. 4, 21. c. II. 23. c. 14, 4. 2 Cor. 9, 8. 2 Tim. 1, 12. Hebr. 11, 19. Eodem sensu hoc δυνατός speciatim accipiendum est de Christo. Sic illud leprosi: Domine, *servis*, POTES me mundum reddere, Matth. 8, 2. Marc. 1, 40. Luc. 5, 12. id est, facultatem habes & vires hoc efficiendi. Similiter Christus de seipso ad cæcos: Creditisne, inquit, me POSSE hoc facere, me posse vobis visum restituere, Matth. 9, 28. Quo modo potens Christus opponitur discipulis suis impotentibus, qui hominem σεληνιάζόμενον aliquando sanare non poterant, secundum voces Græcas ἐκ ἐδυνήθησαν, Matth. 17, 16. Luc. 9, 40. ἐκ ἰσχύσαν, Marc. 9, 18. β. Præter hunc usitatissimum sensum est & alius quidam in locorum sed multo pauciorum classe altera, cum τὸ δυνατός refertur ad jus & potestatem aliquid faciendi: Huc pertinet illud Phariseorum: Quis POTEST peccata condonare, nisi Deus solus? Marc. 2, 7. Luc. 5, 21. Vbi Christus paulo post hoc posse explicat per ἐχὼν ἐξουσίαν habere jus & potestatem, l. c. Marc. 2, 10. Luc. 5, 24. Ita etiam explicamus, Hebr. 2, 18. quod postquam Christus Pontifex passus & tentatus fuisset, POSSIT tentatis auxiliari, id est, quod ex suis passionibus & tentationibus, quas sancte superavit, jus sibi acquisiverit alios e tentationibus eripiendi. Conf. c. 4. 15. Neque aliter, opinor, exponenda verba, Jac. 4, 12. ubi legislator δυναμένος σωσῶν καὶ ἀπολέων, qui potest servare & perdere, est is, qui non modo potentiam sed etiam legitimam potestatem ac jus habeat servandi & perdendi. Conf. Luc. 12, 5.

Quid NON

§. VII. Cum autem in loco nostro Evangelico ha-
bea-

beamus phrasin non *affirmantem*, sed *negantem*, expli- POSSE *præse*
candæ etiam supersunt illæ phrasæ, quibus Deus aliquid *ferat*.
non posse scribitur. Sunt autem omnino *quatuor* loca
præcipua, ubi hunc loquendi modum invenimus 2 Tim.
2. 13. Hebr. 6, 18. Marc. 6, 5. Gen. 19, 22. Quorum ut duo
priora inter se conveniunt, ita & ejusdem generis sunt
duo posteriora. *Deus*, inquit Apostolus 2 Tim. 2, 13.,
seipsum abnegare NON POTEST, id est, fieri non po-
test, ut Deus gloriæ suæ amorem deferat, sive, *necessari-*
um prorsus est, ut amoris sui & gloriæ suæ sit observan-
tissimus. Ita quoque Heb. 6, 18. *Fieri NON POTEST*,
ut Deus mentiatur, id est, repugnat sanctissimæ Dei na-
turæ & necessariæ veracitati, eum mentiri. Atque hæc
duo sic ad *naturam* Dei manifesto pertinent. Verum
in duobus posterioribus locis aliter se res habet. Cum
enim Marc. 6, 5. dicitur, Jesum in patria sua *NON PO-*
TUISSE ullum miraculum edere, cujus rei rationem
adfert Matth. ab *incredulitate hominum*, c. 13, 59. non
fane is sensus est, quod ibi Servator naturalem suam
potentiam in promptu non habuerit, sed quod pro-
pter gentilium suorum incredulitatem facta sua inutilia
futura prævidens *salva sapientia sua non potuerit* ibi
quicquam facere, quia quod sapientiæ suæ repugnaret,
facere noluerit. Simile huic habemus Gen. 19, 22. ubi di-
ctum Angeli: *NON POTERO facere aliquid, dum il-*
luc introeas, unice fundatum videtur in angeli *decreto*
& *constanti voluntate*: cum enim is Sodomam & Go-
morrhæam perdere tunc demum *decrevisset*, postquam
Lothus in tutum locum pervenisset, hoc decreto stan-
te *non poterat* angelus rem constitutam prius exequi,
quam Lothus in tuto esset. Sed hactenus satis multa

exempla, quæ omnia nunc tandem ad rem præsentem applicari æquum est.

*Ad propius
applicatur
ad rem
præsentem.*

§. VIII. Jam enim propius adducti sumus, ut intelligamus, hanc veritatem, *Filium NON POSSE quidquam A SE facere, nisi viderit Patrem aliquid facientem*, secundum aliquem præcedentium modorum explicandam esse. Nimirum *non potest Filius a se quidquam facere*, vel (1) quia *POTENTIAM* suam qua illud efficiat non habet, nisi a Patre, vel (2) quia *jus & potestatem* illud faciendi non habet, nisi a Patre, vel [3] quia per *naturæ necessitatem* aliter operari non potest, (quod tamen rursus cum primo convenit) vel denique [4] quia *decreto* æterno licet *arbitrario* sancitum est, ut non nisi a Patre operetur. Videamus igitur, quid horum hic ipse locus Joh. c. 5. cum aliis similibus collatus vel patiatur vel postulet. Repetimus autem & firmissime tenemus ex superioribus, quæ §. 5. disputata sunt, Christum hoc in loco id agere, ut Deitatem suam probet contra Judæos; adeoque, quæ de Filio dicta sunt, ad naturam illius divinam pertinere. His extra controversiam positis continuo necesse est, ut modum operationis divinæ Christi specialissime explicaturi omnia aut pleraq; testimonia sacra de operibus illius huic nostro loco adsciscamus, ut ex distinctis diversisque loquendi modis certum quiddam definire liceat.

*Colliguntur
omnia loca
de operibus
Christi.*

§. IX. Primum igitur, si præsentia & obvia respicimus, hæc sunt: *Patre adhuc operante, Filius etiam operatur*, Joh. 5, 17. *Quæ Pater facit, hæc & Filius similiter facit*, v. 19. *Filius non facit a se quidquam, nisi videat aliquid Patrem facientem*, ibid. v. 19. *Pater ostendit Filio, quæ is facit*, v. 20. *Filius facit & consummat*

summat opera, quæ Pater ipsi dedit, v. 36. Filius perficit opera ejus, qui misit illum, c. 4, 34. perficit opus, quod Pater dedit, ut faceret, c. 17, 4. operatur opera ejus, qui misit ipsum, c. 9, 4. facit opera in nomine Patris sui, c. 10, 25. Facit opera Patris sui, ibid. v. 37. 38. Denique & de Patre memorabili modo ab eodem scriptore traditur, quod is Pater in Filio manens faciat opera, nimirum ea, quæ Filius facit, cap. 14. 10. Petimus hic a lectore, ut horum plurium locorum collectionem æquo animo ferat, necessariam ad hoc visam, ut unus loquendi modus jamjam per alterum declaretur, eademq; opera veritas, quæ in obscuro latet, inveniatur atq; eruatur.

§. X. Non autem dubium videtur, quin qui loca omnia ex eodem divino scriptore collecta intuetur, post diligentem attentionem aliquam discrepantiæ speciem animadvertat. Nam sunt eorum alia, in quibus actiones Patris & Filii velut *separatæ* existimari possint, alia in quibus *conjunctæ* & ad unitatem quandam reductæ. Vbi enim Filio tribuitur, quod *faciat opera Patris sui, seu in nomine Patris sui, qui eum misit*; item, quod *opera faciat, quæ Pater ipsi dederit*, vel *quæ Pater ostendat* facienda, ibi proponuntur actiones tanquam *separatæ* ac diversæ ab actionibus Patris; contra, in prioribus tribus & ultimo in loco actionum *conjunctio* & *unitas* significatur, id quod judicare non est cuiquam, opinor, difficile. Vt cunq; autem est, nunc tandem luculentius apparere incipiunt illi, quos quærimus, *modi operationum divinarum Filii a Patre pendentium*, ut simul superius de Deo, quo sensu aliquid *possit* vel *non possit* explicata hic commode locum inveniant. Ecce igitur ad nem ipsam venimus per explicationes sequentes.

Ex illorum collatione instituitur totius rei explicatio.

*Explicatio
prima.*

§. XI. *¶ Filius non potest a se quidquam facere, quatenus operationes illius pendent a Patris decreto. Probatur facile ex eo, quod missio Filii a Patre sit, Gal. 4, 4. adeoque a Patris voluntate & decreto. Itaque Si Filius a Patre est missus, ut quædam, quæ ad negotium gratiæ obeundum spectabant, perficeret, hæc ipsa facta proinde seu opera Filii pendent a Patris decreto. Verum ipsa loca nostra, quæ in Johanne vidimus, sine multa ratiocinatione per se evidentia sunt. Qui enim facit opera Patris, in nomine Patris sui, & ea quidem opera, quæ Pater mittens Filium Filio dedit, vel ostendit, ejus sane operationes pendent a Patris voluntate & decreto. Hic enim atque ex horum quorundam locorum collatione, quod in transitu observatur, opera Patris nondum necessario sunt opera Patris ipsius facientis, sed tantum sufficit esse opera Patris quasi præscribentis. Eodem enim sensu & credentes in Christum homines faciunt atque operantur Dei opus, Joh. 6, 28. quatenus faciunt, quod Deus fieri vult, qui fidem in Christum præcepit. Quanquam neque illud incommodum neque excludendum est, fidem in Christum esse Dei ipsius FACIENTIS opus, quatenus Dei donum est, Eph. 2, 8. nec fit, nisi per supereminentem magnitudinem potentie Dei, Eph. 1, 19. adeoque non est, neque esse potest, si Deus eam non efficiat, aut si efficientiam suam removeat, Joh. 12, 39. 40. Verum hoc tantum *ἐν παρόδῳ* ne extra lineas vagemur. Itaque sic quatenus Filius non potuit quidquam nisi ad præcedens Patris decretum, hætenus rei ex his locis Johannis probatæ convenit usus phraseos non posse aliquid, quem supra ex Gen. 19, 22. demonstravimus. Sed pergendum est.*

§. XII.

§. XII. 2 Non potest Filius quidquam a se facere. *Secunda*
re, quatenus jus potestatemque omnia necessaria faci-
endi habet a Patre mittente. Manifestum hoc est ex
 priori. Legatus omnem auctoritatem suam habet a
 mittente. Filius similiter a Patre. Hinc Christus apud
 Johannem ad Patrem suum provocat, nequis se pro-
 pria auctoritate facere existimaret, quæ fecit. Vbi
 nihil obstat phrasis, Joh. 5, v. 27. quod Pater Filio de-
 derit ἐξουσίαν καὶ κρίσιν πᾶσι *potestatem judicii exercen-*
di, propterea quod FILIVS HOMINIS sit, quasi ut
 Filius Dei non habeat suam auctoritatem a Patre. Et-
 si enim hæc fere timidius scripsi, quam cetera, tamen
 si omnia circumspectio, nihil video impedire, quo mi-
 nus res ita sit. Si Deitati non officit, esse Legatum Pa-
 tris (de quo jamjam plura) cur igitur officeret, habere
 rerum agendarum potestatem a Patre, cum in hoc solo
 minus legati positum sit? Hic rursus, si usquam, remi-
 nisci debemus, quod supra tenendum esse inculcavi,
 Christum in hac sermonis sui continuatione id agere,
 ut Deitatem suam ex operibus suis tunc præsentibus &
 futuris adfereret. Itaque & *potestas data judicii exer-*
cendi, si Christum illi hypothese suæ serviisse, atque ar-
 gumenta proposita ad scopum suum direxisse credimus,
 necesse est, ut ad naturam ejus divinam referatur!
 Quid? quod connexio v. 25. 26. 27. per se hoc ipsum
 evidentissime ostendit. Nam v. 25. Christus se appel-
 lat *Filium Dei,* & v. 26. sequenti simpliciter *Filium,* ut
 antea v. 19. 20. 21. 22. 23. atque ILLI *Filio Dei* continuo v.
 27. ait *potestatem datam esse judicii,* ὅτι οὕτως ἀνθρώπων ἐστίν.
 Ergo is, qui potestatem judicii a Patre habet, est *Filius*
Dei, sed causa cur habeat, ea est, quod is Filius Dei sit
 Fili-

Filius hominis, nimirum per conjunctionem hypostaticam. Quod hic magis ad rei illustrationem faciet, ipsi disputationi reservamus. Cum igitur hoc etiam sensu *Filius nihil possit a se facere, quod potestatem omnia faciendi a Patre habeat*, sic apparet usus hujus phrasæ *non posse aliquid* congruens loco Luc. 5, 21. 24. de quo superius.

Tertia.

§. XIII. 1 Tertia igitur explicatio hæc est: *Non potest Filius a se quidquam facere, quatenus ipsam naturalem suam potentiam atque usum potentiae, qua operatur, a Patre habet, seu, quatenus per naturæ necessitatem non potest non a Patre operari.* Hoc est illud præcipuum, in quo cardo rei maxime versatur. Qui enim antecedentia libenter concederet, hoc unum fortassis minus nobis daret. Responderi enim solet, ab æconomicis non valere argumentum ad naturalia ductum. Investigandum igitur est, quatenus verbum Dei scriptum scrutari licet, an hoc *nihil a se posse* etiam secundum reliquas significationes supra §. 8. n. r. 3 memoratas heic a nobis possit accipi. Itaque animum intendimus illis testimoniis divinis, in quibus paulo ante *actionum Filii & Patris unitatem & conjunctionem* propter hunc ipsum scopum observavimus, si ve illæ actiones æconomicae sint, & arbitrariae, si ve quocunque nomine vocandæ. Ita enim stat sententia, per operationem Dei æconomicam & vel maxime in arbitrario illius decreto fundatam omnino ipsa naturalia demonstrari. Quid enim? an non creatio mundi arbitraria est? atqui ex ea intelligitur *omnis Deitas creatoris*, Rom. 1, 20. quæ sane est Dei natura æterna, per se ipsam non pendens ex æconomia. Sic etiam

etiam Christus ex *operibus* suis, quæ œconomica dicī per nos liceat, probat *naturam* suam, quando ex illis hoc *cognosci* vult & *credi*, quod Pater in ipso & ipse in Patre sit, Joh. 38. Imo, ne remotiora quæramus, idem agit in loco nostro proposito, ut per opera illa sua, quæ multa in hoc capite 5. commemorat, se *Deum* esse probet. Constare igitur ex his arbitror, *œconomica*, quæ Deo Patri vel Filio vel Spiritui S. in S. literis tribuuntur, non ita removenda esse a Dei *natura*, ut per illa nihil de hac probari possit.

§. XIV. Remoto generali illo obstaculo, speci- *Vnit as Pa-*
alius verba Servatoris nostri diviniſſima ponderanda *tris & Filii*
sunt. Prima sunt, quæ aliquoties attigimus: *Pater me- facit ope-*
us usque ad hoc tempus operatur, & ego operor, v. 17. *rum con-*
Hæc est operationum patris & Filii conjunctio. Quæ- *junctionem.*
ro igitur, utrum hæc arbitraria sit, id est, quæ aliter esse posset, an naturalis & necessaria? Arbitrariam esse nemo dixerit, qui ad necessitatem *naturæ* divinæ pertinere intelligit, quod *Filius & Pater unum sunt*, Joh. 10, 30. 1 Joh. 5, 7. *Vnit as* autem ad minimum eam *diversitatem* non fert, ut Patre operante Filius non operaretur. Unitati enim nihil magis oppositum est, quam diversitas. Ergo si *unitas* est necessitatis naturalis, oportet operationum Patris & Filii conjunctionem similiter ex natura necessariam esse, non arbitriam. Addit Servator: *QVÆ Pater facit, & quæ filius videt Patrem facientem, HÆC EADEM & Filius similiter facit*, v. 19. Ex his jam multo magis illa VNI-
TAS perspicitur; quod non modo operante Patre operetur & Filius, sed etiam, quod *quæ* Pater facit, *eadem* & Filius faciat. Semper *videre* Patrem operantem,
C intine

intimè intueri & cognoscere illius opera, confilia, vias, molitiones, quod hic ponitur, indicat conjunctionem & communionem intimam naturæ, qualis soli Filio, nec non Spiritui S. est propria, Matth. 11, 27. 1 Cor. 2, 10. Verum id non absolvit omnia: non tantum videt Filius Patrem operantem, sed etiam omnia eadem ipse similiter operatur. Pater mundum a secretatum, conservat, ac gubernat; idem facit Filius: *Pater quidquid facit, CVM Filio idem faciente facit; Filius quidquid facit, CVM Patre idem faciente facit.* Summa hæc est: Etsi opera Patris & Filii sunt arbitraria, tamen consensionis ad eadem opera & ejusdem operationis ratio a naturali & necessaria unitate petenda est. Nunc ad cetera progredimur, ut veltandem efficiamus, quod volumus, paulatimque ad demonstrationis in longius productæ metam perveniamus.

*In primis
vera unitas
qua Pater
est in Filio,
Filius in
Patre.*

§. XV. Objici enim hic posse non difficulter prævideo, etiamsi Filius eadem omnia cum Patre faciat, cum tamen hæc facere propria potentia, non ea, quam habeat a Patre. Itaque cetera etiam, quæ nos Spiritus S. docet, adferenda sunt. Et quidem præcipue consideramus locum, Joh. 14, 10. supra §. IX. circa fin. positum: *Pater IN Filio manens, facit opera Filii; Unde ibidem Filius IN Patre, Pater in Filio esse dicitur.* Conf. c. 10, 38. & c. 17, 21. Nimirum cum unitas Dei perfectio sit, necesse est, quantum cogitari possit, unitatem summam esse, ut summa Dei perfectio salva sit. Atqui multo major ea est unitas & conjunctio, si Pater IN Filio sit atque operetur, quam si tantum CVM Filio, ut vidimus. Cogita quisquis es, exemplum quaecunque Petri & Pauli; hujus utriusque voluntates non

non tam sunt unitæ, licet exactissime ad unum opus consentiant, quam voluntas Pauli unita est intellectui ejusdem Pauli; ratio hæc est, quia hujus voluntas est *in* ejusdem intellectu, & intellectus vicissim *in* voluntate, seu, voluntas intellectum & intellectus voluntatem per arctissimam *συμπεριχώρησιν* permeat, quod in distinctorum hominum mentibus non ita se habet. Huic igitur veritati facile cognoscendæ heic patrocina- tur revelatio divina de *Patre & Filio*, quod uterque *IN* altero sit, id quod tam pie credimus, quam certum est nec tantillum ob stare, cur non pie credendum sit. Illa vero arctissima conjunctio & unitas ex *na- turæ* Dei necessitate est, quemadmodum ex superio- bus liquet.

§. XVI. Pater igitur, inquit Johannes, *in Filio* *Inde opera-*
manens, facit opera illius. Phrasis supra modum no- *tio Filii a*
tabilis! Patrem in Filio facere opera Filii! Vidimus *Patre pen-*
paulo ante, *Filium facere opera Patris sui*, id quod ex *dens effici-*
proximis adjunctis aliisque locis collatis ibi explicatum *tur.*
est; *Filium facere opera Patris sui* mittentis Filium.
Numquid igitur hoc idem simili explicatione heic va-
lebit, ut dicatur, *Patrem facere opera Filii sui*, mitten-
tis Patrem? Minime vero gentium! id enim totum
verbum divinum & nexum omnem veritatis salutaris
perturbaret, cum *Filium a Patre* missum esse, in sacris
literis doceamur, non Patrem a Filio. Quid igitur ali-
ud superest, nisi hoc, *Patrem IN Filio manentem fa-*
cere opera Filii sui, nimirum eadem illa *facientis*, plane
ut supra hoc ipsum erat de Filio, quod *quidquid Pa-*
trrem facientem videret, idem & Filius faceret. Quod
si ita est, proximo gradu accessimus ad arcem veritatis

nostræ, ut jam tandem operationis conjunctæ Patris & Filii, & operationis Filii a Patre pendentis causam intimam & necessariam inventam esse, tuto affirmemus, nimirum, quod *Pater sit IN Filio, & Filius IN Patre*. Propter hanc enim unam & necessariam causam necessario statuenda est *utriusque potentie permeatio*, & unitas, unde ex necessitate naturæ necessarium est, *Patrem facere, quæ Filius facit*, Jo. 14, 10. & vicissim *Filium facere, quæ Pater facit*, c. 5, 19. Si vero Filium facere, quæ Pater facit, necessarium est, *neque ille potest quidquam facere, nisi videat Patrem facientem*; ergo & hoc videre necessarium erit: ergo *Filii operatio necessario pendeat a visione operum Patris*, seu, quod idem est, *per naturæ necessitatem non potest nisi A PATRE operari. Q. E. D.*

Responde-
tur objecti-
oni.

§. XVII. Hactenus nexum rationationis nostræ absolvimus, nisi quod illud supersit paucis verbis expediendum, quod etiamnum opponi possit, si operatio Filii a visione operum Patris pendeat, sic quidem *usum* potentie Filii a Patre pendere, id vero non obstat, quo minus ipsa potentia in se spectata *Filio sit propria*, quam proinde ipsam a Patre non habeat, etiam si *usum* hujus potentie ab eo habeat. Sed quis non perspicit hoc nihil esse? Nam (1) ad scopum nostrum sufficit, quod operationem Filii ex necessitate naturæ a Patre pendere probatum sit, id quod per *usum potentie a Patre pendentem* abunde præstitimus. (2) Si Filius *nihil potest a se ipso facere nisi VIDEAT Patrem facientem*, habet sine dubio a Patre rerum faciendarum *SCIENTIAM*. Si hoc est, nihil remanet cur non & *POTENTIAM* Filii a Patre esse statuendum.

fit. *Scientia* enim æque summa Dei perfectio est, ac *Potentia*. Illam a Patre pendentem cum argumentatio nostra ex testimonio divino *postulet*, hanc etiam necessaria connexio vel similiter postulat vel saltem *patitur*. Hinc merito in loco illo frequentato Joh. 14, 10. conjunguntur: *Verba, quæ ego loquor vobis, a me ipso non loquor, & continuo, Pater vero, qui in me manet, facit hæc opera*; quorum prius cum ad *SCIENTIAM* pertineat, quam Filius a Patre habeat, posterius ad *POTENTIAM* utriusque [Conf. Joh. 5, 30, & c. 16. 13.] de utraq; similem esse argumentationem oportet, quia simili modo utraque proponitur, atque altera cum altera necessario cohæret.

S. XVIII. Restat pars altera dissertationis no- *Operatio*
stræ, ut efficiamus, *operationem Filii licet a Patre pen-* *Filii a Pa-*
dentem omnis imperfectionis expertem & vere divinam tre pendens
esse, atque hinc proxime colligamus, *Filium qui salva divina est.*
summa & divina perfectione A Patre OPERARI potuit,
etiam eadem perfectione integra dici posse A Patre EX-
ISTERE. Quod ad prius hoc membrum attinet, res
ipsa per se loquitur, quam a principio hujus Disp. sta-
tum attigimus. An enim ea imperfectio esse potest,
per quam Christus perfectissimam naturam divinam
probat? Probat, inquam, contra Judæos, se *DEVM*
esse, hoc argumento, quod *nihil a se possit facere, ni-*
si videat Patrem facientem, quodque *eadem, quæ Pa-*
ter facit, ipse consimili modo faciat. Ubi, quantum
ordonaturæ detrahere videtur summæ perfectioni, li-
cet revera nihil detrahat, tantum eam restituit & lucu-
lentissime confirmat *necessaria connexio* operationum
Patris & Filii, quia vel sanatione omnino suffragante,

divinum illud est, *Patris opera omnia videre & cognoscere, & sic eadem omnia, quæ Pater facit, communipotencia perficere*, ut hætenus vidimus. Si quis contrariam ex eo foveat opinionem, quod *rerum creaturarum imperfecta operatio sit, quæ Dei primæ directioni est subiecta*, respondemus, infinitum discrimen esse, hominis v.g. a Deo operantis, quale 2 Cor. 3, 5. Phil. 2, 13. & Filii a Patre operantis. Homo siquid boni operatur per efficientiam divinam, non est ejusmodi operationum unitas & mutua permeatio, quam in personis divinis observavimus; unde Filii operatio a Patre licet per naturæ necessitatem pendens perfectissima est, quia Patris perfectissima operatio eam totam ut suam permeat atque comprehendit. Quod sane in operatione hominis a Deo effecta non fit. Breviter & clarius: *Quia Pater est in Filio plenissima unitate, ideo & operatio Patris & simul perfectio illius operationis intime inest operationi Filii*. Magis hoc declarabimus, & confirmabimus idoneo alio exemplo ex natura divina petito: *Summa perfectio in Deo est intima & necessaria causa necessariæ existentie, ut sic existentia sit A summa perfectione*; similiter *sanctitas in Deo ipso est intima causa beatitudinis, ut A sanctitate beatitudo sit*: atqui hic ordo naturæ *beatitudinem*, eo quod *a sanctitate* est, non efficit imperfectiorem sanctitatem; neque existentie necessariæ aliquid imperfectionis adspargitur, eo quod *A summa perfectione est, necessario existere*. Qui hic rem immensam, infinitam, impervestigabilem, & imperscrutabilem rationis modulo exactius metiri & rimari & rebus aliis dissimilibus componere aggreditur, is videat, quonam tandem scrupulosa nimis

mis inquisitio exitura sit, quæ in hac caligine rem sublimem nunquam exhauriet, quin aliquid difficultatis sit superfuturum.

§. XIX. Unum tantum adjicio, ut hujus considerationis finis sit. Si illud *ab alio* necessario imperfectionem secum fert, necesse est, ut, quocumque illud infertur, etiam imperfectio concomitans inferatur; consequetur igitur, ut in operationes æconomicas Filius ad minimum *aliquid* imperfectionis cadat, quod *Filius a Patre* impositum negotium susceperit. Hic enim arbitrarium decretum naturæ necessitati oppositum difficultatem non tollit, sed tantum imperfectionem facit quasi extrinsecus accidentem, & separabilem, quæ per naturæ necessitatem ex hypothesi planè inseparabilis & immutabilis fuisset. Atqui imperfectio separabilis etiam imperfectio est. Quod si illud *ab alio* per se imperfectionem haberet, ne Pater quidem potuisset decernere, ut Filii operationes *ab ipso* penderent, nec Sp.S. veritatem annūciandam habere potuisset *a Filio*, Joh. 16, 14, 15. sed tantummodo a se ipso. Atqui is *nihil locuturus erat a se ipso* vl. 13. neque tamen hoc, opinor, Spiritus S. gloriæ divinæ contrarium fuit. Nunc illa omnia ad unam reliquam veritatem, *Filii a Patre existentiam*, applicamus.

Alioquin in æconomico opere non esset divina.

§. XX. Ea in re proinde sunt duæ partes (1) ut *Ultimo* quid per ipsam *Filii a Patre existentiam* intelligendum *explicatur* sit, explicetur, (2) ut ea ex *necessaria Filii a Patre operatione* demonstraretur. *Filii a Patre existentiam* Filii a Patre dicimus esse *ἀπαύλασμα τῆς δόξης τῆ πατρὸς splendorem A tia.* gloria Patris elucentem & effulgentem, velut Filius significantissime appellatur, Hebr. 1, 3. Vbi emphasis obser-

46.

46.

observanda vocis ἀπαύγασμα, quæ non tam *fontem lucis*, quam *lucem inde effulgentem*, ut scripsimus, significat. Hinc Hesychius explicat per ἡλιος *lucem solis*, unde sic *lumen diei*, sicut ipsum φῶς postea suo loco exponit. Itaque est ἀπαύγασμα τῆς δόξης τῆς πατρὸς, ut est καὶ τὸ φῶς ἀποδὲν *imago Dei invisibilis*, Col. 1, 15. Patri exemplari exactissime conveniens, adeo ut qui *videat Filium, videat Patrem, qui est in Filio*, secundum l. c. Joh. 14. 9. 10. Hæc pauca ad existentiam Filii a Patre ordinemq; naturæ quodammodo explicandum apta sunt. Quæ si quis paullo copiosius explanata vult, secundum explicationis nostræ usitatum modum sublimem illam veritatem ita proponimus: (a) Necessarium est, in natura divina Patrem existere. (b) Quam hoc necessarium est, tam necessarium etiam est Patrem velle, ut Filius in ipso existat. (γ) Itaque propter æternam & necessariam Patris voluntatem, quæ vult Filium existere, Filius æternam & necessariam habet existentiam in Patre & a Patre (δ) Filius igitur ob naturæ necessitatem existens, ad ejusdem naturæ divinæ perfectionem & plenitudinem existit. (ε) Pater igitur plenam Deitatem habet per Filium, hic adde omnino, & per Spiritum S. & hi habent plenam Deitatem per communionem Patris, ut sic tres in natura divina per mutuam illam communionem & συμπειχάσθων sint *unum*, id est, unus verus & æternus Deus, 1 Joh. 5, 7.

Quæ ex o-
peratione
Filii a Pa-

§. XXI. Superest, ut ea, quam modo exposui, necessaria Filii a Patre existentia, ex necessario ejusdem, quæ superius demonstrata est, a Patris operatione

one efficiatur. Primo igitur nexum utriusque evident-
ter sana ratio intelligit, quandoquidem hoc verum est *stratur*.
sine ulla exceptione *operationem rei esse convenientem*
naturæ illius. En varia hujus veritatis in variis rebus
exempla! (a) *Naturæ est voluntatis, esse liberam*. Talem
enim Deus fecit, & etiamnum conservat. Quocun-
que igitur voluntas fertur, si modo vult, libere fertur;
&, ut verbis *Hieroclis* loquar *de Provid. & Fato* ἀντὶ τῆς
σίσ ἐχει ἡ ψυχὴ τὰς κινήσεις, *liberos mens habet motus* ad
quidlibet operandum; libere affirmat, negat, amat, o-
dit, eligit, corpus movet, & quæ talia sunt. Imo NB.
ex hujusmodi operationibus quæ *omnes* ex libera pro-
pensione fluunt, unice cognoscimus libertatem men-
tis ad naturam ejus pertinere. (b) *Corporis naturæ*
est non esse conscium sui. Itaque & nulla sui conscien-
tia operatur. Si ad corporis naturam refers, esse par-
vum; erunt etiam illius operationes ad parvitatem ac-
commodatæ. Corporis minoris minor est virtus,
majoris major. Sic de aliis. (c) *Naturæ* cujuscunque
finitæ operationes sunt finitæ, contra naturæ infinitæ
operatio infinita est. (d) *Quæ natura* sunt priora vel
posteriora, in operatione etiam servant naturæ ordi-
nem. Sic ipsum *naturale* in Deo est prius *arbitrario*;
operationes igitur naturæ etiam arbitrariis operationi-
bus præcedunt. Quo modo, ut natura cognita est,
ita etiam cognoscas operationes, & contra, *Quæ*
omnia si ad præsens institutum transferimus, sic vere
intelligimus, *quia Filius necessario operatur a Patre,*
ideo eum & necessario a Patre existere.

§. XXII. Præter hoc argumentum sanæ rationis *Et confir-*
in promptu est aliud ex divina revelatione, & specia-
tim

tim rursus ex loco saepius memorato Joh. 14, 10. *Pater*, inquit Christus, qui *IN ME* manet, *facit opera mea*. Hinc credendum erat, *Patrem esse in Filio*, vi. n. vel clarius: *Opera Patris in Filio operantis probabant Patrem esse in Filio*: Ergo similiter; *Opera Filii a Patre necessario operantis probant Filium necessario ESSE a Patre*. Cui adde omnino & hanc rationem: *Si scientia Filii secundum superius demonstrata tantum est a Patre; ipse Filius est Patre*. Nam scientia divina Filii est ipse Filius, quatenus ei perfectissima scientia per naturam competit!

ΜΟΝΩ ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ.

COROLLARIA RESPONDENTIS.

1. Verba illa Gen. 3, 22. וְהָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מֵעֵץ non sunt Ironica.
2. Eva quidem die VI. est creata, sed lapsus demum probabiliter post diem VI. contigit.
3. Carnium esus Adamo fuit licitus.
4. Vocem וַיִּשְׁמַע Gen. 49, 10. non significare tribum, sed sceptrum ex ipso contextu efficitur.
5. Ex voce בְּרָא non quidem per Kabbalam probatur Trinitas, quasi ב. denotaret בן Filium, רוח. ר. Spiritum, א. autem אב Patrem, sed tamen etiam contra Iudeos Kabbala amantissimos adhibendum.
6. Versio Syriaca N. T. verba Math. 22, 16. ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν recte expressit per כְּסֵל וְסִימָנִים i.e. cum domesticis Herodis & Versio Hebraica per עֲבָרֵי הַרְדִּים.
7. Etiam audiendo possumus peccare!
8. Cur Messias a Iudeis rejectus sit, quibus tamen promissus & datus erat, rationes sunt ex Prophetiis.
9. Peccatum in Spiritum S. ab homine Christiano vix patrat, a Iudeis autem doctioribus facilius.
10. Ad satisfactionem Christi pro peccatis pertinent non modo gravissimi angores, sed & quidquid summae letitiae decessit.

Ad Præstantissimum Resp.

PRÆSES.

Communis Deitas, virtus, operatio, vita,
Majestas uni competit, una Tribus.
Quid facies igitur recta pietate magistra?
Et SOBOLEM, ut vivas, & venerare PATREM.

ROBUSTUS quod sis divini Athleta futurus
Dogmatis; Ecce Tuum NOMEN & omen habet.

Amoris & Favoris ergo

f

CONRAD PHILIP LIMMER, D. & P. P.

LAude Tuum factum dignum est Doctissime Starcki!
Hinc precor, ut cœptis adsit & ipse Deus.

*Hicce paucis affectum suum erga Doctissimum
Dominum Respondentem testari voluit*

ANDREAS PHILIBERTVS HOFFMEYER,
S. S. Th. C.

Doctrinam sanctam cum Tu defendis Amice!
Athletæ FORTIS nomen & omen habes,

*Hæc, pauca Domino Defendenti, Amico
suo suavissimo, adponere voluit*

C. H. PULMANN, S. A.

XΡΙΣΤΕ ΤΕΝΟΣ ΠΑΤΡΟΣ, ΟΣ ΝΑΙΕΙ ΝΙΦΟΕΝΤΟΣ ΟΛΥΜΠΟΥ
ΑΚΡΟΤΑΤΗΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΚΛΥΘΙ ΜΟΙ ΕΥΧΟΜΕΝΩ.

Νῦν ἰθὺν τε καὶ γλῶσσαν θεοειμελὲς υἱός,

ὡς ἀτρέκως ἔρω νῦν μεγαλήν σου.

Ex ye-

Εγγεγάσ τὴν Θεὸν ἀμβροτὸν. αὐτὰρ ἀναρχὸν.
 Ὡν τε καὶ ἐσομένος νοσφιν ἄτερ τε τέλος.
 Ἡλυθες εἰς κόσμον δεικνὺν ὄβριμα πατρὸς
 ἔργματα, τ' ἐκ ταύτης μὲν εἰρίας ἈΝΑ.
 Αὐτὰρ ὁ ἡ δερκεις πατέρα ποιεῖν σι Φηνας.
 Ἐν μακρῇ γαίῃ τὰς τελεῖς κρατερως.
 Ἐν γὰρ ζῶν πατρὶ κτίσῃ καὶ πνευματὶ ἰσῶ.
 Εἰς νοσος ἡπέρων, ἐν δὲ θελήμα ἐνι.
 ΚΡΑΜΗΡΟΥ πάντες γε κατ' ἀνθρώπους ὀνομασῶ
 ἠγεμονεοντος, τὰς σιφως μελετας.
 ΣΤΑΡΚΙΑΔΗΣ κλειτὸς πατὴρ αλκιμος * υἱος ἀμυγρῶ
 Φιλτρε, μάστιγαν περιδὼν ἔταρε,
 Οὐνεκα συν νυμφῶς κηραῖς Διὸς αἰγιοχοῖο
 Ἐκ κραδῆς χαῖρῶ, τ' εὐχομαι ἡδὲ Θεῶ.
 Κλυθί μοι ΑΛΚΤΕΡ ἐμῶ κακῶς δ' ἀπο κηρας ἀλαλκῶ
 Ὡς φέρῃς πατρίδι γ' αὐτὸς σνησιν εἰλ.

* Starcke.

Φιλίας ἐνεκεν ἐγραψέ

JO. GEORGIVS MICHAELIS,
 Servest. S.S. Theol. Stud.

Nolle DEum Coeli summa est sapientia nostra;
 Ast ipsum nemo noscere rite potest,
 Qui non agnoscit simul & mysteria Christi,
 Absque Patris nutu qui facit ipse nihil.
 Hac investigans igitur doctissime Starcki!
 Et sapiens vere, terque beatus eris.

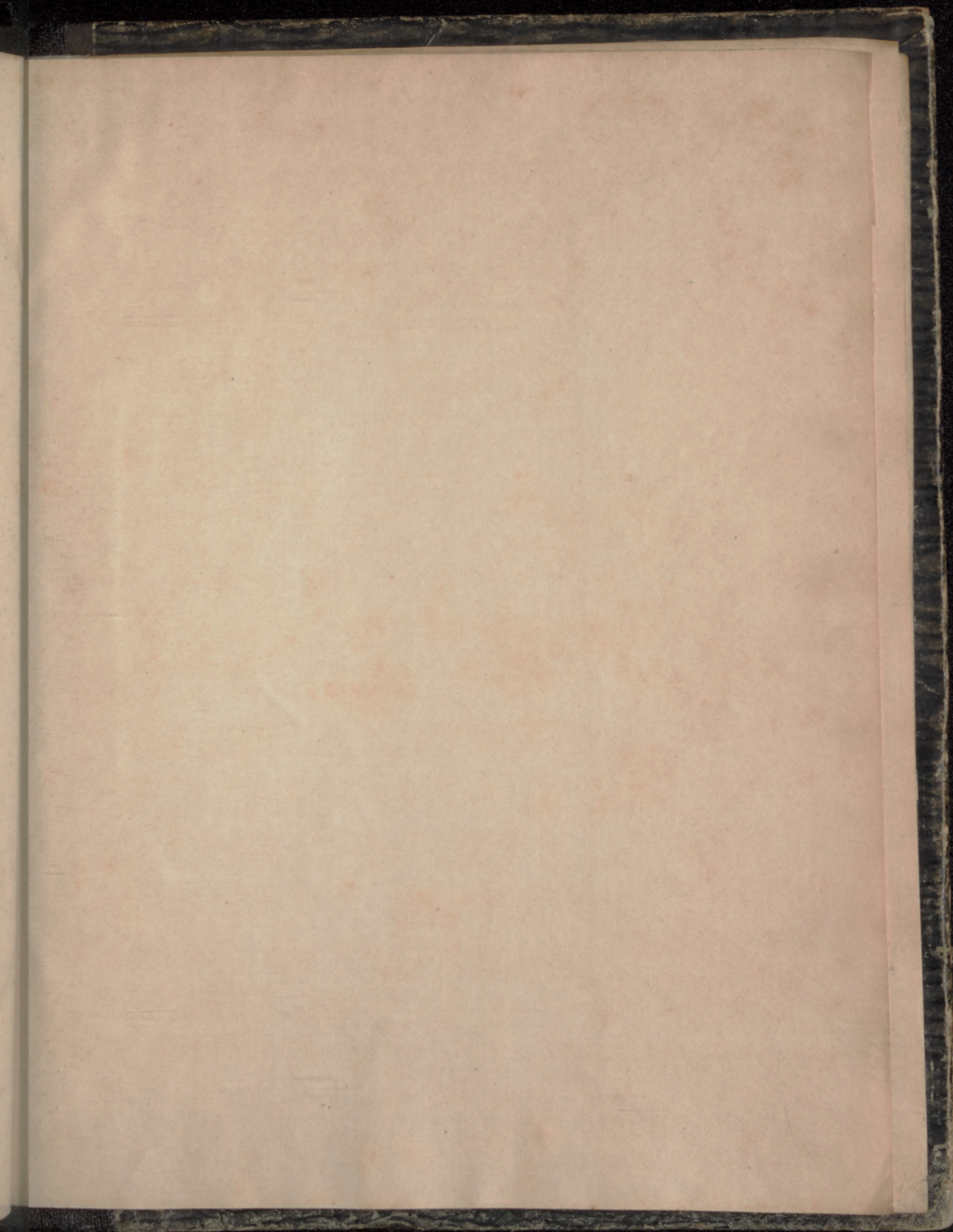
Hac festinante calamo Amico suo suavissimo de opera-
 tionibus Filii disputanti adicere voluit
 JOH. RUDOLPH. GOTTEFRIDUS Baccoffen/

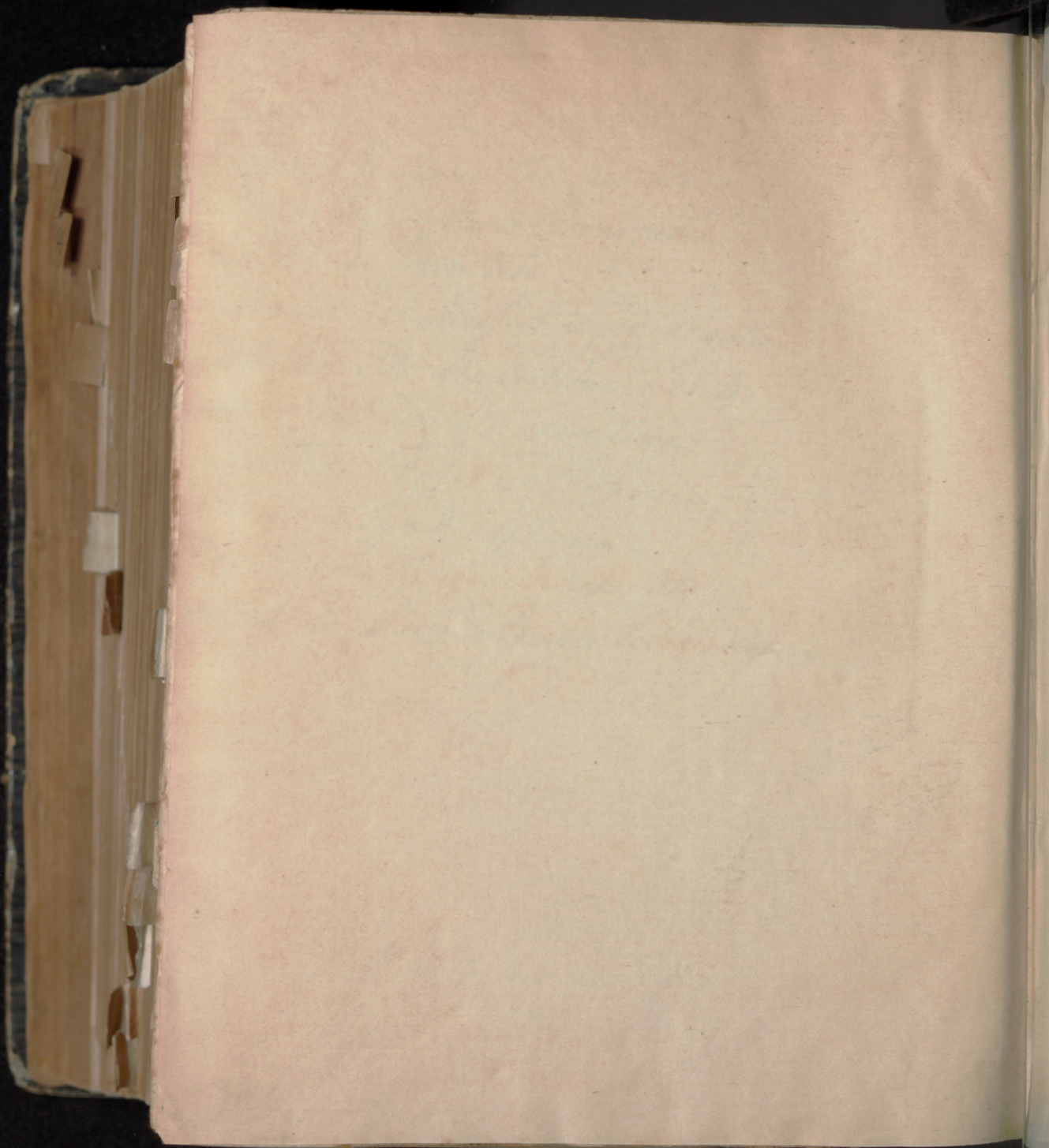
W. A. S.S. THEOL. STUD.

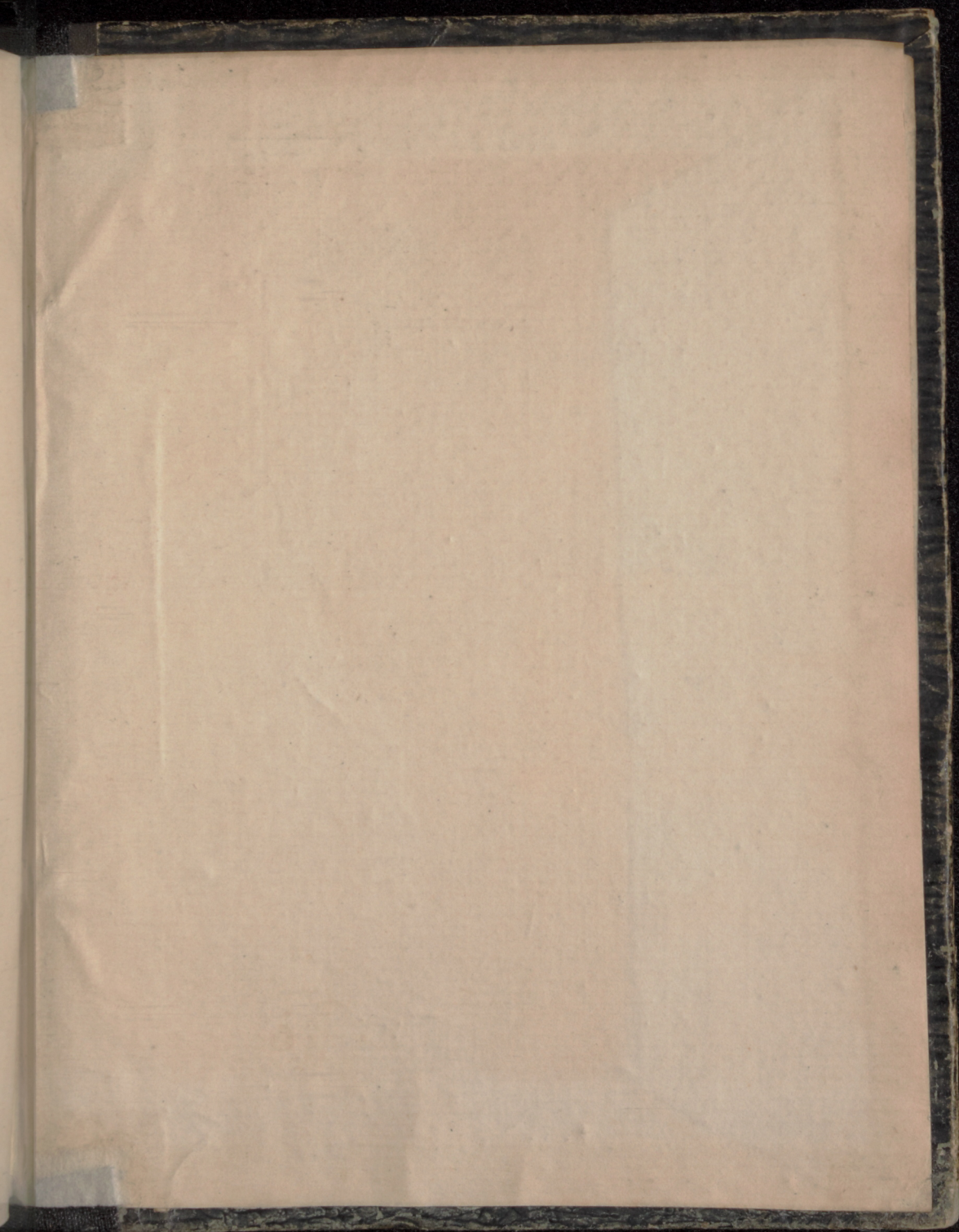
OS O SP

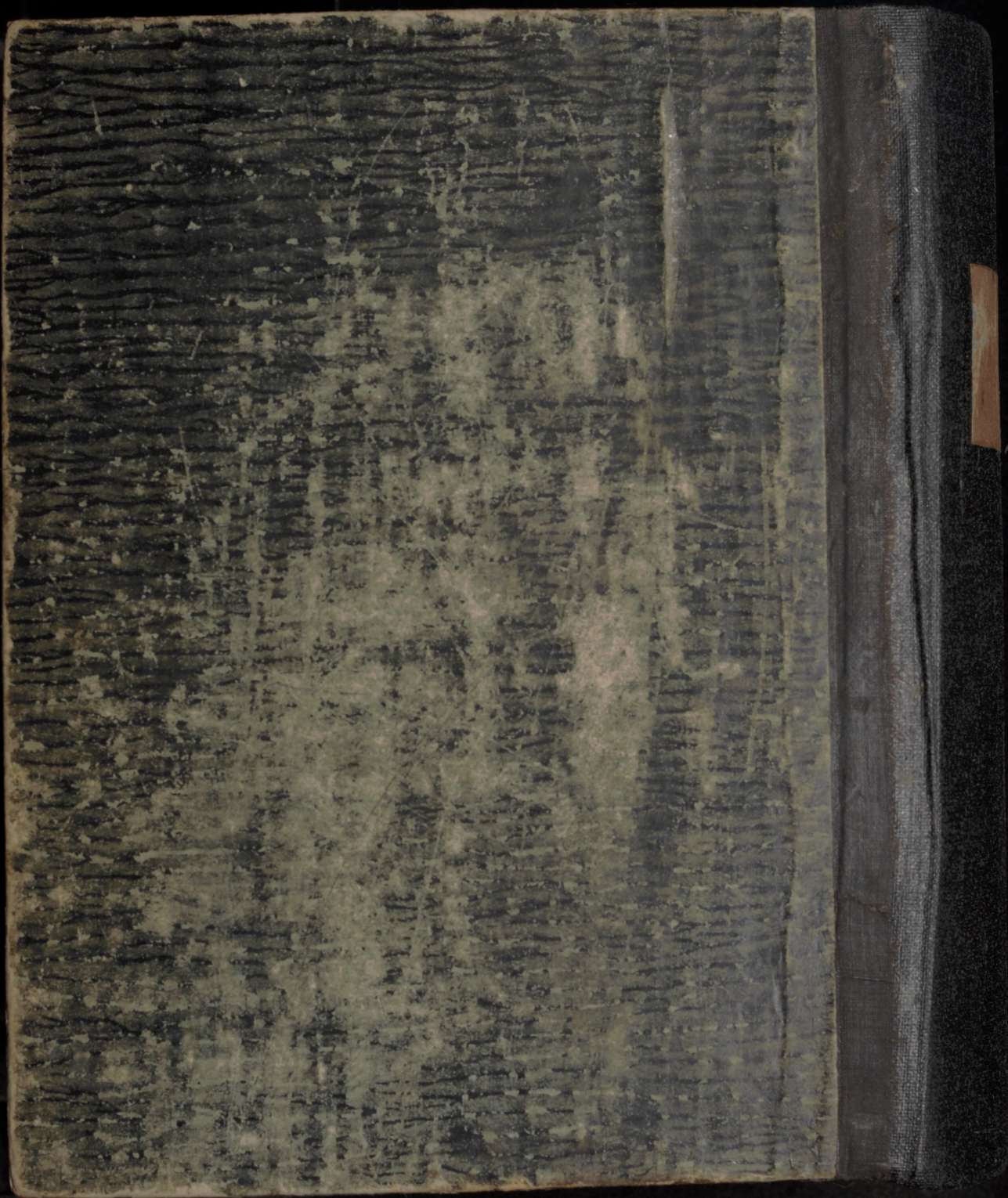
2. *Chr.* in Job: 20. 44. 5.
3. *Ejusd.* in Prov: 10. 18.
4. *Horck* in Canticum Cant.
5. *Osiander* de infelicitate impiorum.
6. *Fechtius* de generacoe *Cherfiae* aeterna.
7. *Meyer* in Palm: 6. 11.
8. *Thumacher* in Palm: 16. 5.
9. *Schram* ~~de~~ ad Palm: 16.
10. *Ejusd.* ad Palm: 22.
11. *Sablonoski* in Palm: 40. 7.
12. *Jüngst* in Palm: 40. 7. 8.
13. *Sablonoski* de perfusione aurium.
14. *King* in Palm: 100.
15. *Schudt* de Regno *Cherfiae*.
16. *Ejusd.* de Regno *Cherfiae*.
17. *Ejusd.* de Regno *Cherfiae*.
18. *Campe* de Tentoris Kedar.
19. *Lampe* de Lilio Saronitico.
20. *Cremer* de Summa Sapientia.
21. *Michaelis* de Salomonis ad Laetitiam exhortat.
22. *Vitalokius* ad Jes: 2. 22.
23. *Andreas* in Jes: III. 4. 14.
24. *Speyer* in Jes: 26. 20.

Vererfels. in Des: 63. s. 9.
Halstgin Dan: XI. 37.
Havens in Hag: Z. 8.
Mundinus de Gloria t'pili Secundi.
Galdwing de mysterio Trinitatis.
Bilefeld de Jesu Xto.
Hachman de Messia ejusq' negotio.
Pürther de Xti apparitione in caelo.
Bramer de Filii Dei operatione.
Calixtus Fides Catholica.
Witsius in Symb: Aplicum.
Miege Theses Theolog: de nat: Xti.
Montag de Pseudodamo Socinianorum.

the scale towards document

41

indigentiam naturæ talem indicat, quæ
te aut immortalitate ejusdem consistere
est. Minor inde patescit, quoniam Ada-
i Paradisiaci fuit a Deo commissa. Cæte-
uoq; intemperie & impotentia appetitus
tur esse argumento sufficientissimo, eam
n defuisse. Resp. 1) ad Majorem ejus-
nem distinguendo inter *passionem perfecti-*
m. Si tolerantia laboris nec non famis
ne integro fuit passio corruptiva, tum
inde ejusdem mortalitas. Ita vero ne-
n. 2) Ad eandem porro Minorem dici-
sitim actualem, & quidem talem, quæ
& potus naturæ destructiva, in homine
ro fuisse unde, quæso, probabunt? No-
tertiavi istud verbum: In homine eti-
. Quod enim in probatione de appetitu
xitur, id ad hominem non amplius in-
ijam labentem pertinet. Sin Majorem
e & siti intellectam volunt, quatenus
cibi ac potus naturalis, naturæq; per-
quam destructivum *παθημα*, tum eam
mni prorsus jure ac merito explosum

Aliud profugium sibi quærun, cum dispu-
non fuerat mansurus aeternum in horto Edenis,
in aliam transferendus, & visione beatifica,
Paradiso nondum affectus fuerat, demum do-
ario fuerat moriendum, quantumvis imagi-
ncorruptam, neq; perdidisset dominium origi-
mus. Ergo. Consecutio Majoris videtur
o: Siquidem primi Adami vita nondum
tum animalis fuit, per eā, quæ tradun-
F tur